

Куриліна О.В.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ ФІНАНСОВИХ ПОРУШЕНЬ – ФУНДАМЕНТУ ТЕРОРИЗМУ

У статті проаналізовано питання фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, економічною злочинністю, а також діяльність міжнародних організацій у сфері організації заходів щодо запобігання та розповсюдження фінансових порушень. Показано систему організації боротьби з тероризмом. Розкрито сучасні теоретико-економічні аспекти понять «тіньова економіка», «фінансові злочини».

Ключові слова: тіньова економіка, економічна злочинність, відмивання грошей, Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, тероризм, Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванню тероризму, фінансова система.

В статье проанализированы вопросы финансовых мер борьбы с отмыванием денег, экономической преступностью, а также деятельность международных организаций в сфере организации мероприятий по предупреждению и распространению нарушений. Показана система организации борьбы с терроризмом. Раскрыты современные теоретико-экономические аспекты понятий «теневая экономика», «финансовые преступления».

Ключевые слова: теневая экономика, экономическая преступность, отмывание денег, Евразийская группа по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма, терроризм, Группа по разработке финансовых мер борьбы с отмыванием средств и финансированием терроризма, финансовая система.

Постановка проблеми. Нестабільність економічного стану в Україні останнім часом носить украй загрозливий характер для її національної безпеки. Вона пов'язана з багатьма факторами: політичною нестабільністю, яка породжена як внутрішніми, так і зовнішніми загрозами, основною з яких є криміналізація економіки; розкраданням державного майна, переведенням коштів у «тінь» із подальшим їх використанням для розвитку кримінально-тіньової економіки та фінансування тероризму. У зв'язку із цим постає нагальна потреба у запровадженні нових фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей.

Постало питання активного використання інструкцій міжнародних організацій у сфері запобігання розповсюдженню фінансових порушень, таких як FATF, комісії Ради Європи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню зазначеної проблематики приділяли увагу такі вчені, як: Л. Абалкін, В. Бородюк, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Засанський, А. Іващенко, Ю. Козлов, О. Осипенко, С. Пирожков, Т. Приходько, В. Попович, В. Предборський, О. Турчинов та ін.

Проте в сучасних наукових працях недостатньо досліджено стан планування та здійснення

організації заходів, які спрямовані на боротьбу з легалізацією тіньових капіталів тощо.

Мета статті. Мета дослідження – визначити організаційні основи діяльності міжнародних організацій у сфері запобігання розповсюдженню фінансових порушень; дати оцінку сучасному стану організації міждержавної координації під час проведення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування нової дієздатної структури національної економіки проходить у складних умовах військового конфлікту, розгулу тіньової діяльності тощо. Кримінальна економіка, тіньова економіка, як зазначається фахівцями Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF – Financial Action Task Force), є основою терористичної загрози.

FATF досліджує типології відмивання коштів та фінансування тероризму і реалізує програми технічного сприяння державам – членам Групи, включаючи навчання кадрів. Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки була започаткована в 1995 р. Після зустрічі у палаці Егмонт-Аренберг у Брюсселі було прийнято рішення утворити неформальну групу для стимулювання міжнародного співробітництва. Нині

представники Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки регулярно зустрічаються для пошуку шляхів співпраці, зокрема у сфері інформаційного обміну, навчання та обміну досвідом.

Голови ПФР становлять керівний орган Егмонтської групи. Голови ПФР приймають рішення шляхом консенсусу.

Комітет Егмонтської групи слугує консультативним та координаційним механізмом для голів ПФР та робочих груп. Нині Комітет складається з голови, двох заступників, голів п'яти робочих груп, регіональних представників від Африки, Азії, Європи, Америки та Океанії, представника Мережі з розслідування фінансових злочинів США (FinCEN).

Наступним органом, який активно займається профілактикою економічної злочинності, є спеціальний Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL). Він був створений у 1997 р., регулювання його діяльності здійснювалося на основі загальних положень Резолюції Res (2005)47 щодо діяльності комітетів та підпорядкованих органів, їх технічних завдань та робочих методів. Метою діяльності Комітету MONEYVAL є забезпечення того, що його країни-члени мають ефективні системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та відповідають міжнародним стандартам у цій сфері. Стандарти викладені у Рекомендаціях FATF щодо фінансування тероризму, у тому числі у Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988 р.), Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.), Директиві 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму та інші імплементаційні заходи (26 жовтня 2005 р.) та Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990 р.), укладених у рамках Ради Європи.

Важливу роль відіграють спостерігачі, статус яких мають у Комітеті MONEYVAL такі органи, країни та організації, які уповноважені подавати Комітету кандидатуру свого представника:

- Парламентська Асамблея Ради Європи, Банк розвитку Ради Європи, Європейський комітет із проблем злочинності, Конференція сторін Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму (CETS 198);
- Європейська Комісія та Генеральний Секретаріат Ради Європейського Союзу;

- Країни зі статусом спостерігача Ради Європи (Канада, Японія, Мексика, США); міжнародні організації та установи:

- Секретаріат Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (FATF);

- Інтерпол;

- Секретаріат Співдружності;

- Міжнародний валютний фонд;

- Управління ООН із наркотиків і злочинності;

- Комітет ООН із протидії тероризму;

- Світовий банк;

- Європейський банк реконструкції та розвитку;

- Група наглядачів Міжнародного фінансового центру (попередньо названа як Офшорна група банківських наглядачів);

- Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки;

- Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму;

- інші регіональні організації за типом FATF, які є чи стають асоційованими членами FATF на основі взаємності (на даний момент лише Азійсько-Тихоокеанська група з боротьби з відмиванням коштів);

- інші члени FATF [9].

Для більш ґрунтовного дослідження проблеми спочатку треба визначити, що є тероризмом. Тероризм (від лат. *terror* – «жах») у широкому визначенні – використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети [12].

Проблема боротьби з тероризмом нині є однією з найактуальніших. Підтвердженням цьому є те, що питання боротьби з тероризмом було винесено на порядок денний саміту ООН, який відбувся 14–17 вересня 2005 р.

Сучасний тероризм характеризується підвищеною технічною оснащеністю, високим рівнем організації, наявністю значних фінансових коштів. Його головна відмінна риса – розмивання меж між міжнародним і внутрішнім тероризмом. Розширюються зв'язки терористичних організацій із представниками наркобізнесу і незаконної торгівлі зброєю. Помітна динаміка зростання терористичних груп у сучасному світі [13].

Тероризм у різних своїх формах перетворився на одну з найнебезпечніших за своїми масштабами та наслідками соціально-негативну проблему, з якою людство увійшло в XXI ст. Тероризм усе більше загрожує національній безпеці багатьох країн світу, призводячи до тяжких політичних, економічних, психологічних наслідків [14]. Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідо-

тому, цілеспрямованому застосуванню насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій для досягнення злочинних цілей [15].

Фінансовою основою сучасного тероризму є тіньова економіка. По своїй суті це явище далеко не нове. Її історична доля нерозривно пов'язана з існуванням державної форми організації суспільного життя [5, с. 8]. Робилася спроба охарактеризувати дане явище ще давньогрецькими філософами Ксенофонтом, Платоном, Аристотелем. У ті часи робився поділ на добросовісну та недобросовісну економіку, враховуючи соціально-етичні норми поведінки, релігійні течії.

Відомий американський кримінолог Є. Сатерленд уперше дав тлумачення терміну «білокомірцева злочинність» (визначення було дане на засіданні американського соціологічного товариства): «Це злочини, які здійснено в промислових корпораціях, торговельних фірмах, політиці посадовими особами під час виконання їх службових обов'язків» [7].

На заході в 70-х роках проведення досліджень тіньової економіки проходить як розділ нормативної економіки. Так, американський економіст П. Гутман у праці «Підпільна економіка» (1977 р.) указував на те, що «неврахованою економічною діяльністю більше не можна нехтувати» [6].

Значний внесок у розроблення теорії сучасних наукових підходів до визначення механізмів тіньової економічної діяльності зробив О. Турчинов. Він структурує тіньову економіку за чотирма складниками: 1) не приховувана від державних органів економічна діяльність, але через низку об'єктивних і суб'єктивних причин не враховувана, не контрольована і не оподатковувана державою; 2) легальна економічна діяльність, у процесі якої відбувається повне або часткове ухилення від сплати податків, зборів, штрафів та інших обов'язкових платежів, а також порушення її державної регламентації (тобто суб'єкт тіньової економічної діяльності отримує додатковий дохід шляхом порушення чинного податкового, економічного та іншого регламентуючого його господарську діяльність законодавства); 3) незаконна, навмисне приховувана від державних органів економічна діяльність; 4) діяльність, спрямована на отримання доходу шляхом скоєння чи сприяння скоєнню злочинів, що тягнуть за собою кримінальну відповідальність [5, с. 32].

Звертає на себе увагу відсутність внутрішньої єдності в системі тіньової економіки,

запропонованої О. Турчиновим. І в самому визначенні, і в поданих нижче структурних блоках є елемент, який виходить за системоутворюючу єдність елементів і який вимушено виконує функцію «загортання» до системи тих елементів, які не увійшли до неї на основі запропонованого системоутворюючого критерію – регулююча і контролююча діяльність держави. Зрозуміло, що це вимушений крок, який відбиває певні хиби концепції, чітка ознака того, що є необхідність її подальшого розвитку, системоутворення.

В.В. Засанський розглядав дану проблему виходячи із «етапів розвитку держав при порушенні дії об'єктивних економічних законів і вплив на механізми управління економічною та фінансовою системами криміногенних факторів схеми генезису тіньової економіки, її типізації. Держава перетворюється на механізм підтримки терористичних світових організацій, що загрожує усій світовій спільноті, йде транснаціоналізація економічної злочинності виконавчою владою, повна корумпованість влади» [2, с. 18–19].

Ми погоджуємося з висновком, що «відмивання грошей розглядається як заключний етап діяльності тіньового сектору економіки, це процес легалізації незаконно одержаних доходів, тобто введення в легальний обіг грошових коштів, отриманих у результаті кримінальної діяльності, з прихованням реального джерела їх отримання шляхом проведення гнучких операцій фінансового характеру. Тіньова економіка – це економіка, що пов'язана з відношенням між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання на основі соціального протистояння до головних макроуправлінських механізмів та існуванням їх поза управлінським контролем та обліком, з ухиленням від оподаткування доходів. Тобто це економіка, яку держава не контролює, яка в статистиці не фіксується. Тіньова економіка – це інтернаціональне явище в усіх її проявах. Вона впливає на розвиток державних інституцій, структуру і функції управління економікою, функціонування фінансової системи, змінює устрій держав на етапі трансформаційних переходів. Основою тіньової економіки є відмивання грошей. Відмивання грошей є глобальною проблемою розвитку суспільства» [4, с. 16–18].

У жовтні 2001 р. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) після терористичних актів 11 вересня 2001 р. підготувала вісім спеціальних рекомендацій, що стосуються протидії фінансуванню тероризму [8].

Основна увага була приділена запобіганню відмиванню кримінальних доходів від злочинів. Так у рекомендаціях зазначалося:

- конверсію або переказ майна, якщо відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів для приховування злочинного походження цього майна або надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні основного правопорушення, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої діяння;

- приховування справжнього характеру, походження, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, прав на майно або його належність, якщо відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів;

- придбання, володіння або використання майна, якщо в момент його одержання відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів;

- участь, причетність або вступ у змову для вчинення будь-якого зі злочинів, визнаних такими відповідно до цієї статті, замах на його вчинення, а також пособництво, підбурювання, сприяння або надання порад під час його вчинення [9].

Для цього був створений новий Комітет із питань боротьби з відмиванням коштів та

фінансуванням тероризму на заміну Комітету з питань повідомлень про відмивання коштів, який заснований Директивою № 91/ 308/ЕЕС. Ця Директива поважає фундаментальні права та ґрунтується на принципах, визначених, зокрема, у Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу [10].

Висновки. Таким чином, з огляду на активізацію світової прогресивної спільноти щодо фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей можна зазначити, що порівняно з попередніми роками стан правової допомоги щодо питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму покращився. Але дана робота вимагає постійного вдосконалення. На нашу думку, тероризм глобалізується, основою його стає міжнародна тіньова діяльність, розширюються зв'язки терористичних організацій з представниками наркобізнесу і незаконної торгівлі зброєю.

Необхідно створити постійну діючу міжвідомчу координаційну раду з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Список використаних джерел:

1. Оцінка стану тіньової економіки України та методи розрахунків її обсягів / В. Бородюк, Т. Приходько, О. Турчинов. – К., 1997. – 138 с.
2. Засанський В.В. Детінізація економіки в перехідних суспільствах: управлінський аспект : [монографія] / В.В. Засанський. – Львів : Політекс, 1998. – 309 с.
3. Клименко И. Бедность – это богатство, или Самая большая тайна государственных финансов / И. Клименко // День. – 1998 (2 декабря). – С. 4.
4. Теневая экономика: основы возникновения, эволюции и ослабления / Л. Никифоров, Т. Кузнецова, В. Фельзенбаум // Вопросы экономики. – 1991. – № 1. – С. 100–111.
5. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження / О.В. Турчинов. – К. : АртЕк, 1995. – 300 с.
6. Gutmann P. The Subterranean Economy. – *Financial Analysts Journal*, vol. 33, 1977.
7. Sutherland E.H., Cressey D.R. *Principles of Criminology*. New York, 1966. – P. 81–82.
8. Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fedsfm.ru/content/files/documents/20mini.pdf>.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs>.
10. Директива Європейського парламенту Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs>.
11. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_948.
12. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тероризм>.
13. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05sivmpv.pdf>.
14. Кузнiченко С.О. Тероризм як загроза міжнародній безпеці / С.О. Кузнiченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/bozk/2010_23/23text/g06.pdf.
15. Закон від 20.03.2003 № 638-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
16. Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

Kurilina O.V.

THE ACTIVITIES OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN PREVENTING THE SPREAD OF FINANCIAL IRREGULARITIES FOUNDATION-TERRORISM

Research Methodology. By means of comparative analysis and deductive method analyzed and discussed different concepts regarding the concept of shadow economy, shadow activities, legalization of the economy. The dynamics and sequence of study of this issue as foreign as domestic scientists. Disclosed activities of international organizations in the sphere of measures to prevent and dissemination of financial irregularities. Displaying system of combating terrorism.

Results. Comprehensively analyzed and discussed different concepts regarding the concept of shadow economy, shadow activities, legalization of the economy. The analyzed studies on this issue as foreign as domestic scientists. analyzed the issue of financial measures to combat money laundering. Economic crime. The activities of international organizations in the sphere of measures to prevent and dissemination of financial irregularities. Displaying system of combating terrorism. Disclosed modern theoretical concepts and economic aspects of the shadow economy and financial crimes.

Novelty. Lies in the reasoned positions on allegations that "using terminology, concepts combating shadow economy; should first point out that regardless of the causes of shadow economic activity, employment in it is the main, and often only source of livelihood for a large number of citizens of Ukraine. The notion of terrorism. In the process of research revealed that it is globalized, it becomes an international basis shadow activity expanding ties with terrorist organizations, representatives of drug trafficking and illegal arms trade.

The practical significance. Based on advanced research methodology stverdzhuyutsya in view of the intensification of the global progressive communities on financial measures to combat money laundering can be noted that compared to previous years, the state legal aid regarding improved on combating money laundering and terrorist financing. But this work requires continuous improvement.

To do this, in our view create a permanent interagency coordinating council on combating money laundering and terrorist financing.

Keywords: shadow economy, economic crime, money laundering, the Eurasian Group on Combating Money Laundering and Financing of Terrorism, terrorism, the Financial Action Group to combat money laundering and terrorist financing, the financial system.

УДК 336.22.02

Щава Р.П.

кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті представлено розвиток поглядів на роль фіскальної політики держави в трактуванні основних економічних напрямів, а також вплив податків на розвиток макроекономічних показників національної економіки. Розглянуто позиції зарубіжних учених щодо ступеня державного втручання і невтручання в розвиток економіки і, як наслідок, його впливу на економічне зростання, рівень інфляції і зайнятості населення, рівноваги платіжного балансу.

Ключові слова: податкова політика, фіскальна політика, податкова реформа, державний бюджет.

В статье представлено развитие взглядов на роль фискальной политики государства в трактовке основных экономических направлений, а также влияние налогов на развитие